

กรอบการ วิเคราะห์นโยบาย

Policy Analysis Frameworks

เข้าใจสาเหตุ บริบท ผู้เล่น และกระบวนการ

3 ชั่วโมง

| Policy Triangle & Policy Cycle

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

01

เข้าใจกรอบหลัก

สามารถอธิบายและใช้งาน Policy Triangle และ Policy Cycle ในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะได้

02

วิเคราะห์เชิงลึก

วิเคราะห์นโยบายผ่านมุมมอง Content/Context/Process/Actors แบบครบมิติ และเป็นระบบ

03

ประยุกต์ใช้จริง

อธิบายแนวคิด Health in All Policies (HiAP) และ เชื่อมโยงกรอบคิดกับกรณีศึกษาไทยได้

ผลลัพธ์: สามารถวิเคราะห์นโยบายสาธารณะสุขอย่างเป็นระบบและสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายได้

WHY ANALYZE?

ทำไมต้อง วิเคราะห์นโยบาย

ลด Blind Spots

การวิเคราะห์ช่วยให้เห็นปัจจัยที่ซ่อนอยู่และมุ่งมองที่อาจมองข้าม ลดความเสี่ยงจากการตัดสินใจแบบไม่ครบถ้วน

เข้าใจแรงผลักดัน

รู้จักผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แรงกดดัน และข้อจำกัดที่มีผลต่อการกำหนดนโยบาย

ตัดสินใจมีหลักการ

สร้างการตัดสินใจที่อิงหลักฐานและมีเหตุผล ไม่ใช่ตามอำเภอใจหรือความชอบส่วนตัว

Decision Funnel

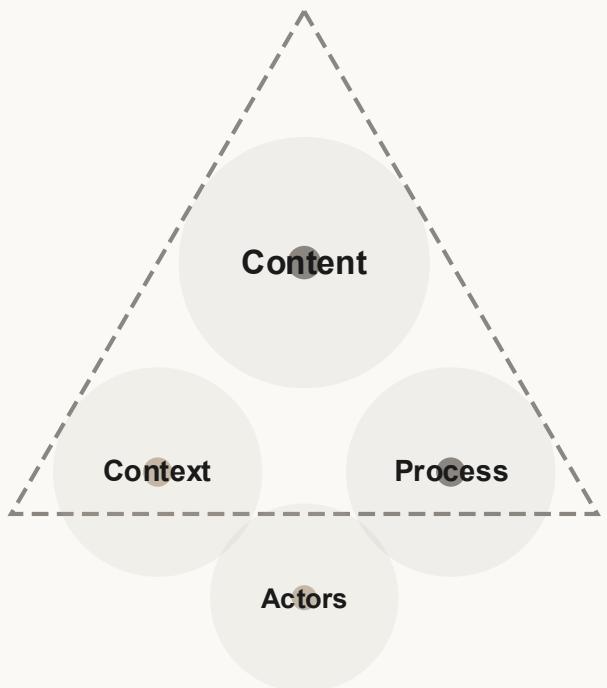
- ข้อมูลและหลักฐาน
- บริบทและข้อจำกัด
- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- กระบวนการตัดสินใจ

การตัดสินใจที่มีคุณภาพ

Policy Triangle: ภาพรวม 4 องค์ประกอบ

Walt & Gilson (1994)

Content

เนื้อหาของนโยบาย: เป้าหมาย เครื่องมือ ตัวชี้วัด กลไกการเงิน

Context

บริบทที่กำหนดนโยบาย: การเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี

Process

กระบวนการนโยบาย: ตั้งวาระ ออกแบบ ตัดสินใจ นำไปใช้ ประเมิน

Actors

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย: รัฐ เอกชน ภาคประชาชน สังคม นานาชาติ

Content: นโยบายคืออะไร

Content หมายถึง สาระสำคัญของนโยบาย ที่ตอบคำถามว่า "นโยบายนี้ต้องการทำอะไร และจะทำยังไง"

เป้าหมาย

Goals

สิ่งที่ต้องการบรรลุ

เครื่องมือ

Instruments

วิธีการที่ใช้

ตัวชี้วัด

Indicators

วัดความสำเร็จ

กลไกการเงิน

Financing

แหล่งทุนและบ

💡 ตัวอย่าง UCS: เป้าหมาย = สิทธิ 30 นาทรรคาทุกโรค | เครื่องมือ = บัตรทอง | ตัวชี้วัด = การเข้าถึงบริการ | กลไกเงิน = งบประมาณกองทุนหลักประกันสุขภาพ

Context: บริบทเชิงนโยบาย

Context คือ ปัจจัยภายนอก ที่กำหนดทิศทางและขอบเขตของนโยบาย มักวิเคราะห์ผ่านกรอบ PEST

Political

การเมือง

รัฐบาล พรรคการเมือง อำนาจการตัดสินใจ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง การเลือกตั้ง

Economic

เศรษฐกิจ

GDP งบประมาณ ภาวะเศรษฐกิจ การค้าระหว่างประเทศ การลงทุน

Social

สังคม

ประชากร วัฒนธรรม ความเหลื่อมล้ำ การศึกษา ค่านิยมสังคม

Technological

เทคโนโลยี

นวัตกรรม ดิจิทัล AI โครงสร้างพื้นฐาน การเข้าถึงเทคโนโลยี

Process: กระบวนการนโยบาย

Process คือ ขั้นตอนการเคลื่อนผ่าน ของนโยบายตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด เป็นกระบวนการรอบที่ไม่มีจุดสิ้นสุด

กระบวนการวนรอบ (Iterative Process)

Actors: ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

Actors คือ บุคคลหรือองค์กร ที่มีบทบาทในการกำหนด ผลักดัน หรือได้รับผลกระทบจากนโยบาย

● Key Insight: แต่ละ Actor มีอำนาจ ความสนใจ และกลยุทธ์ที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ต้องเข้าใจความสัมพันธ์และการต่อรองระหว่างผู้เล่น

ตัวอย่าง Policy Triangle: UCS

หลักประกันสุขภาพทั่วหน้า (Universal Coverage Scheme)

Content

- เป้าหมาย: ลิฟท์ 30 นาฬิกาทุกโรค
- เครื่องมือ: บัตรทอง + กองทุนหลักประกัน
- ตัวชี้วัด: การเข้าถึงบริการ ค่าใช้จ่าย

Context

- Political: รัฐบาลไทยรักไทย นโยบายประชาชนนำ
- Economic: วิกฤตเศรษฐกิจ 2540 ความเหลื่อมล้ำ
- Social: ความต้องการความเป็นธรรมทางสุขภาพ

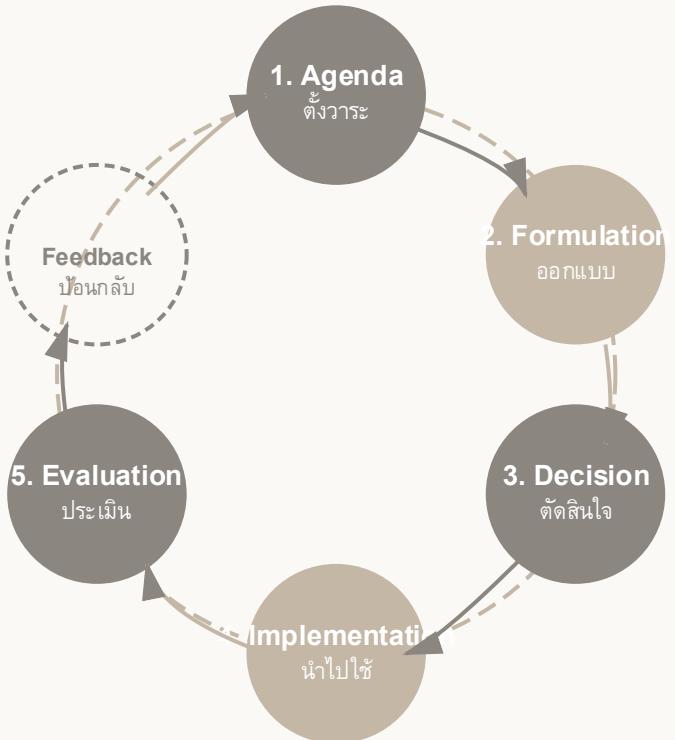
Process

- Agenda: ปัญหาการเข้าถึงบริการสุขภาพ
- Formulation: ออกแบบกองทุน 3 สปสช.
- Decision: ประกาศใช้ ต.ค. 2545

Actors

- State: สธ. สปสช. รัฐบาล
- Professional: แพทย์ชนบท สมาคมแพทย์
- Civil: ภาคประชาชน ผู้ใช้บริการ

Policy Cycle: ภาพรวม 5 ขั้น

กระบวนการเชิงเวลา

Policy Cycle แสดงให้เห็นว่านโยบายไม่ใช่สิ่งนิ่ง แต่เป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวและวนรอบอย่างต่อเนื่อง

แต่ละขั้นต่างกัน

แต่ละขั้นตอนต้องใช้ข้อมูล ผู้เล่น และหักษะที่แตกต่างกัน ต้องเข้าใจลักษณะเฉพาะของแต่ละขั้น

ไม่เป็นเส้นตรง

ในความเป็นจริง กระบวนการอาจกรวดขัดขั้ม ถอยหลัง หรือวนอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่งนานกว่าปกติ

Agenda Setting: การตั้งวาระ

ขั้นตอนที่ ปัญหาถูกนำเข้ามาสู่ภารณฑ์นโยบาย ต้องอาศัย "หน้าต่างโอกาส" ที่เหมาะสม

Problem

ปัญหาที่ต้องการแก้ไข ต้องถูกจัดว่าเป็นปัญหาสาธารณะที่ต้องมีนโยบาย介入

Window of Opportunity

หน้าต่างโอกาสที่เปิดขึ้นเมื่อปัญหานโยบาย และการเมืองมาบรรจบกัน (Kingdon)

Policy Entrepreneurs

ผู้ผลักดันวาระที่มีทรัพยากร ความรู้ และความสามารถในการเชื่อมโยงปัญหากับโอกาส

Kingdon's Three Streams

1

Problem Stream

ปัญหาที่ได้รับความสนใจ

2

Policy Stream

ทางเลือกนโยบายที่มีอยู่

3

Politics Stream

บรรยายกาศทางการเมือง

Policy Window Opens

Policy Formulation: การออกแบบนโยบาย

ขั้นตอนที่ ทางเลือกต่างๆ ถูกพัฒนาและประเมิน เพื่อหาทางออกที่เหมาะสมที่สุด

ร่างนโยบาย

Drafting

พัฒนาร่างนโยบายที่ตอบโจทย์ปัญหา กำหนดเป้าหมายและเครื่องมือชัดเจน

ประเมินทางเลือก

Options Analysis

วิเคราะห์ทางเลือกต่างๆ เปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย ต้นทุนและประโยชน์

รับฟังความเห็น

Consultation

เปิดรับ feedback จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อปรับปรุงร่างนโยบาย

Key Considerations

Technical feasibility (ความเป็นไปได้ทางเทคนิค) | Economic viability (ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ) | Political acceptability (ความเป็นไปได้ทางการเมือง) | Social equity (ความเป็นธรรมทางสังคม)

Decision Making: การตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ ทางเลือกถูกตัดสินใจอย่างเป็นทางการ ต้องอาศัยกลไกอำนาจและ การต่อรอง

กลไกอนุมัติ

Approval Mechanisms: คณะกรรมการหรือ สภาผู้แทนราษฎร หน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมาย

การต่อรอง

Negotiation: การเจรจาต่อรองระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเปลี่ยนผลประโยชน์

ฉันทางมติ

Consensus Building: สร้างความเห็นพ้องร่วมกัน ลดความขัดแย้งก่อนการตัดสินใจ

Decision Gate

1

Technical Review

2

Stakeholder Input

3

Political Consideration

4

Final Approval

Implementation: การนำไปใช้

ขั้นตอนที่ นโยบายถูกแปลงเป็นปฏิบัติการจริง เป็นจุดที่นโยบายหลายอย่างล้มเหลว

ทรัพยากร

Resources

งบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ เทคโนโลยี ที่เพียงพอและเหมาะสม

โครงสร้าง

Structure

องค์กรที่ชัดเจน บทบาทและความรับผิดชอบ การประสานงาน

การกำกับติดตาม

Monitoring

ระบบติดตามความก้าวหน้า ตัวชี้วัด รายงานผล การแก้ไขปัญหา

✓ Success Factors

ความชัดเจนของนโยบาย | ความพร้อมของผู้ปฏิบัติ | การมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการ | การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

❗ Common Barriers

ขาดทรัพยากร | ความต้านทานจากผู้ปฏิบัติ | โครงสร้างที่ไม่ชัดเจน | การเปลี่ยนแปลงบริบท

Evaluation: การประเมินผล

ขั้นตอนที่ ผลของนโยบายถูกวัดและประเมิน เพื่อเรียนรู้และปรับปรุง

Output

ผลผลิต: สิ่งที่ผลิตได้ เช่น จำนวนโรงพยาบาล จำนวนบุคลากรที่ผ่านการอบรม

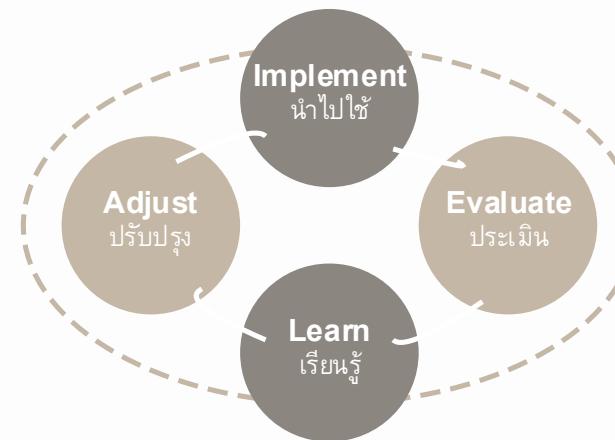
Outcome

ผลลัพธ์: การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น การเข้าถึงบริการ ความพึงพอใจ

Impact

ผลกระทบ: การเปลี่ยนแปลงระยะยาว เช่น สุขภาพประชากร ความเหลื่อมล้ำ

Feedback Loop

การประเมินผลต้องสร้างวงจรการเรียนรู้และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

HiAP: แนวคิดหลัก

Health in All Policies (HiAP) คือแนวคิดที่สุขภาพได้รับผลกระทบจากนโยบายทุกภาคส่วน ไม่ใช่แค่นโยบายสาธารณสุข

การคลัง

ภาษี การคลัง งบประมาณ มีผลต่อความเหลื่อมล้ำและการเข้าถึงบริการ

การคมนาคม

โครงสร้างพื้นฐาน การจราจร มีผลต่ออุบัติเหตุและการเคลื่อนย้าย

การศึกษา

การศึกษามีผลต่อ literacy สุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ

สิ่งแวดล้อม

คุณภาพอากาศ น้ำ ที่อยู่อาศัย มีผลต่อสุขภาพโดยตรง

แรงงาน

สภาพการทำงาน ความปลอดภัย มีผลต่อสุขภาพกายและใจ

ที่อยู่อาศัย

นโยบายที่อยู่อาศัยมีผลต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต

HiAP ในการปฏิบัติ

การนำ HiAP ไปใช้ต้องอาศัย เครื่องมือและกลไก ที่ช่วยประสานงานข้ามภาคส่วน

HIA

Health Impact Assessment

การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพก่อนออกนโยบาย ใช้ข้อมูล
คาดการณ์ผลที่อาจเกิดขึ้น

Intersectoral Committee

คณะกรรมการข้ามภาค

กลไกประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่มีอำนาจตัดสินใจร่วมกัน

Shared Indicators

ตัวชี้วัดร่วม

ตัวชี้วัดสุขภาพที่หน่วยงานต่างๆ ยอมรับและร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุ

ตัวอย่าง HiAP ไทย

คณะกรรมการนโยบายสุขภาพแห่งชาติ (คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ) ประสานนโยบาย
สุขภาพข้ามกระทรวง

ความท้าทาย

อำนาจของกระทรวงสาธารณสุขจำกัด | ผลประโยชน์ข้ามภาค | การวัดผลที่ซับซ้อน

เชื่อม Policy Triangle กับ HiAP

การ ผสานกรอบคิด 2 แบบ ช่วยวิเคราะห์นโยบายที่มีผลต่อสุขภาพอย่างครบถ้วน

ใช้ Triangle วิเคราะห์แต่ละภาค

วิเคราะห์นโยบายการคลัง คมนาคม ศึกษา ฯลฯ ผ่าน Content-Context-Process-Actors

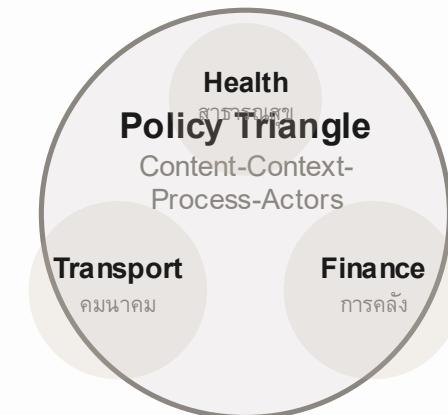
ใช้ Cycle ติดตามกระบวนการ

ติดตามว่าแต่ละภาคผ่านขั้นตอนนโยบายอย่างไร และมีจุดที่สามารถสอดแทรกสุขภาพได้

ระบบจัดประปาเนgan

หาจุดที่หลายภาคต้องทำงานร่วมกัน และกำหนดกลไกการประสานที่ชัดเจน

Integrated Framework

ใช้ Triangle วิเคราะห์แต่ละภาค แล้วหาจุดเชื่อมโยงผ่าน HiAP

เครื่องมือที่ใช้ร่วม

การวิเคราะห์นโยบายต้องอาศัย ข้อมูลและเครื่องมือ ที่หลากหลายในแต่ละขั้น

Evidence

หลักฐานเชิงประจักษ์
งานวิจัย สเก็ตช์ ข้อมูลเชิงลึก ที่ช่วยสนับสนุนการตัดสินใจ

Stakeholder Input

ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
การสัมภาษณ์ การประชุม การรับฟังความคิดเห็น

Feasibility Analysis

การวิเคราะห์ความเป็นไปได้
เทคนิค เศรษฐกิจ การเมือง สังคม ที่เป็นไปได้จริง

SWOT Analysis

วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของนโยบาย

Stakeholder Mapping

วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามอำนาจและความสนใจ

Pitfalls ที่พบบ่อย

การวิเคราะห์นโยบายมักพบ **ข้อผิดพลาดที่ซ้ำๆ** ที่ต้องระวัง

มองแค่เนื้อหา

Focus ที่ Content อย่างเดียว ไม่ดูบริบท กระบวนการ และผู้เล่นที่มีผลต่อความสำเร็จ

ละเลยกระบวนการ

ไม่เข้าใจว่าแต่ละขั้นของ Policy Cycle ต้องใช้ข้อมูลและผู้เล่นที่แตกต่างกัน

ประเมินผลไม่สม่ำเสมอ

ไม่มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่รู้วานโยบายมีประสิทธิภาพหรือไม่

ไม่สร้าง Feedback Loop

ไม่มีกลไกการเรียนรู้และปรับปรุง นโยบายจึงไม่พัฒนาตามบริบทที่เปลี่ยนไป

How to Avoid

ใช้ Policy Triangle ครบทั้ง 4 มิติ | ติดตามทุกขั้นของ Policy Cycle | สร้างระบบประเมินผลที่เป็นระบบ | เปิดรับ feedback และปรับตัว

Worksheet Walkthrough

แบบฝึกหัดช่วยให้ ฝึกวิเคราะห์นโยบายด้วยตนเอง โดยใช้กรอบที่เรียนรู้

Policy Triangle Worksheet

- ระบบ Content: เป้าหมาย เครื่องมือ ตัวชี้วัด
- วิเคราะห์ Context: PEST ที่มีผลต่อนโยบาย
- ติดตาม Process: ขั้นตอนที่ผ่านมาและอนาคต
- ระบุ Actors: ผู้เล่นหลักและทบทวน

Case Study: UCS

ใช้กรอบ Policy Triangle วิเคราะห์นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ตั้งแต่การเกิดจนถึงปัจจุบัน

Worksheet Structure

 Section 1
Policy Description

 Section 2
Policy Triangle Analysis

 Section 3
Policy Cycle Mapping

 Section 4
Recommendations

สรุปและเชื่อมไปหัวข้อ 3.2

Policy Triangle

Content-Context-Process-Actors

Policy Cycle

5 ขั้นตอนการทำนโยบาย

HiAP

Health in All Policies

Module 3.2: Stakeholder Analysis

จากการอนนโยบาย (Policy Triangle & Cycle) → วิเคราะห์ผู้เล่น (Stakeholder Analysis) อย่างลึกซึ้ง